

نگارش دکتر ویکتور تورک (Victor Turek) دانشیار دانشگاه ژان کازیمیر (Jean Casimir) شهر لوف (Lwow) لهستان - رئیس شعبه حقوقی جامعه علمی لهستانی مطالعات در باره ایران در تهران .

ترجمه غ. ک.

تدوین حقوق در لهستان نوین

ذنباله مقاله از شماره پیش

سطح عالی قانونگذاری لهستان بیشتر مرهون زحماتی بوده که قانونگذاران آن کشور در باره تهیه آن کشیده بودند . با در نظر گرفتن اوضاع متفاوتی که در حین انجام عمل قانونگذاری در دو کشور ایران و لهستان وجود داشته ، اگر عملیاتی را که در این زمینه از ۱۹۱۹ تا ۱۹۳۹ در لهستان و ایران انجام شده مورد مقایسه قرار دهیم نتیجه حاصله آن خواهد بود که گفته شود که فن قانونگذاری در ایران چندان کامل نبوده است . وضع اسفناک قانونگذاری ایران بطرزیکه دکتر آقابابف^۱ در کتاب خود تشریح کرده بدون شك تعلق بگذشته دارد .

با وجودیکه نظریات دکتر آقابابف را تا حدی اغراق آمیز باید دانست ولی متأسفانه بعضی از نظریات مشارالیه با حقیقت وفق میدهد . بزرگترین خبط قانونگذاران ایرانی عجله آنها در امر تدوین بود که دارای نتایج خوبی برای امر قانونگذاری نبود . بدبختانه این عجله ناشی از تمایل عمومی ملت ایران بمبارزه بر علیه خطایای قرون گذشته بود که میخواست هر چه زودتر تجدید ایران انجام پذیرد . نتایج نامطلوبی که از عجله و شتاب بی حد در انجام تجدید در ایران و بالنتیجه سطحی بودن آن در تمام امور حیاتی کشور ببار آمد نظر اشخاصی را که دقیقاً اوضاع ایران را تحت مطالعه قرار داده اند جلب کرده است . در قسمت قانونگذاری نتایج این شتاب کاملاً مشهود است بطوریکه شکل و محتویات قوانین ایران در اثر آن نتایج مطلوبی نداده است . عاتی که معمولاً

۱ - maitre R. Aghababoff: L'analyse de la legislation persanne. Tehran. novemb. 1927

برای این عجله ذکر میشود عبارت از لزوم الغاء فوری کابیتولاسیون است و این علت نیز بطور کامل این عمل را توجیه نمینماید زیرا بطوریکه میدانیم جنبش اصلاحات قوانین در ایران بلافاصله بعد از انقلاب ۱۹۰۶ شروع شد و در حالیکه الغاء کابیتولاسیون در ۱۹۲۸ صورت گرفت. دومین علت نقص قوانین ایران فقدان يك هیئت دائمی مرکب از اشخاص صالحی که وظیفه دار تهیه قوانین باشند بوده یعنی بهمان طرز که کمیسیون تدوین در کشور لهستان انجام وظیفه مینمود. بالاخره باید در نظر داشت که چه دولت و چه جامعه ایرانی آن جدیت و دقتی را که لازمه امر قانون گذاری است فاقد بوده اند. در ممالک باختر امر قانون گذاری مخصوصاً در امور حیاتی حقیقه يك واقعه است که دقت تمام ملت را بخود جلب میکند و در تهیه آن بزرگترین و مهمترین اشخاص شرکت میکنند طرحتی که بدین ترتیب بیان گردید نتیجه اعمالی است که بطرز نیکویی انجام شده و چون این قوانین برای ملت وضع میشوند همین ملت نیز در تکامل آن ذینفع میشود. پس از ملاحظات مختصری که در باره تدوین قوانین ایران که تکامل آن برای کلیه دوستان ایران اهمیت دارد ذکر شد بخود اجازه میدهم که نکته زیر را بعنوان پیشنهاد بنگازم. بهتر است يك کمیسیون دائمی از اشخاص متخصص تشکیل گردد. این کمیسیون آرام و بدون عجله به تجدید نظر در قوانین موجوده و تهیه قوانین جدیدی پرداخته و همیشه با جامعه در تماس دائم و نزدیک بوده و تکامل فرهنگی و تمدنی آنرا در نظر داشته باشد. هدف این کمیسیون باید تهیه قوانین کاملاً جدیدی برای ایران باشد. کمیسیون از تقلید متنی از قوانین باختر زمین احتراز نموده و راه حل های جدیدی را که میبوید باید با اوضاع و خصوصیات کشور وفق دهد.

اکنون دوباره وارد موضوع شده و عملیات کمیسیون تدوین قوانین لهستان را مورد مطالعه قرار میدهم. این کمیسیون بلافاصله بعد از شروع بکار برنامه عمل خود را طرح کرد طبق این برنامه قبل از هر چیز باید بتدوین يك قانون بین الولاتی *loi interprovinciale* پرداخته شود. لزوم تهیه فوری این قانون کاملاً واضح است

زیرا تا تهیه حقوق کاملی که خود مستلزم صرف چند سال وقت است میبایستی در ولایات لهستان قوانین ممالک فاتح مجری باشد و این موضوع طبعاً ایجاد اختلافی در قوانین کرده بود. برای رفع این اختلاف (بوسیله تعیین قانونی که باید بر روابط حقوقی معین اجرا گردد) میتوان به قواعد رفع اختلافی که در این قوانین وجود داشت توسل جست و بدیهی است هنگامیکه خود این قواعد رفع اختلاف که در موضوع روابط خصوصی مبتنی بر عقاید مختلف در حقوق بین الملل هستند، با هم متفاوت باشند راه حل آنها در سرزمین همین دولت متفاوت میشود. مثلاً يك امر حقوقی که در شهر ورشو انجام میگرفت بایستی مشمول مقررات مجریه در پوزنان بشود (Locus rei sitae) و بر طبق قواعد حقوقی لووف که دادگاه در آنجاست طبق قوانین مجریه در لووف باید انجام گیرد Locus domicilii و غیره برای اجتناب از وقوع چنین اختلافاتی بود که کمیسیون تدوین اقدام نخستین خود را در ۱۹۱۹ و ۱۹۲۰ صرف تهیه طرح قانون بین‌الولایاتی نمود در عین حال کمیسیون بعلت بستگی که از لحاظ موضوع بین‌الولایاتی و حقوق بین‌الملل خصوصی بود به تهیه طرح حقوق اخیر نیز پرداخت. در ۱۹۲۰ طرح این دو قانون تهیه گردید. صورت مجلس ها طرح ها و قرائت های سه گانه پیشنهاد های اعضاء کمیسیون منبع مهمی برای تفسیر قوانین میباشند. طرح این دو قانون اصولاً مبتنی بر عقاید مشابهی بود و از همین رو راه حل های مشابهی برای رفع اختلاف در روابط بین‌الولایاتی و هم بین‌المللی میداد. و این دو قانون در دوم اوت ۱۹۲۶ در مجالس دو گانه تصویب و مانند دو قانون جدا گانه در نوامبر ۱۹۲۶ بموقع اجرا گذاشته شد.

دو قانون فوق الذکر فی الحقیقه شاهکار فکر حقوقی لهستان بشمار میرود. این دو قانون که مبتنی بر طرح قضائی اطربش بود که در وین در سال ۱۹۱۳ تهیه

۱- اصولاً اختلاف این دو قانون در اینست که در روابط بین ولایات اصل lex domicilii را جانشین lex patriae ساخته است و ثانیاً در روابط بین‌الولایاتی قاعده نظ عمومی اجرا نمیشود.

شده بود و در تهیه آن در حقوق دان لهستان prof. Till et prof. Zoll نیل و تسول شرکت داشتند؛ و قتیکه راه حل در پنج قرار داد لاهه که راجع بحقوق بین الملل خصوصی هستند در نظر بگیریم این دو قانون در دنیای قضائی خارجه ارزش بسیاری بخود گرفته بطوریکه این قوانین اساس «طرح اسلاو» در حقوق بین الملل خصوصی قرار گرفت کمیسیون تدوین کمی پس از تأسیس کار خود را به شعباتی تقسیم نمود که به تهیه طرحهای قضائی در رشته های مختلف حقوق پرداخت.

متأسفانه در اینجا شرح عملیات بزرگ کمیسیون تدوین در این مدت بیست ساله بطور مشروح میسر نیست و فقط کافی است که عملیات مهمتر آن تشریح شود و همچنین در درجه اول از نظر زمان تهیه (با کنار گذاشتن دو طرح فوق الذکر راجع به حقوق بین الولاتی و حقوق بین الملل خصوصی) میتوان قوانین مربوط به اموال صنعتی و تجارتي و هنرهای زیبا و ادبی را نام برد سپس. قانون راجع بحق اختراع در ۱۹۲۴ که بوسیله قانون رئیس جمهور در ۱۹۲۸ تغییر و تجدید شده؛ قانون راجع به مبارزه بر علیه رقابت نامشروع در ۱۹۲۶، بالاخره قانون مربوط به مصنفین را در سال ۱۹۲۶ میتوان نام برد. کلیه قوانین نامبرده بادر نظر گرفتن مقررات قراردادهای معروف بین المللی تهیه شده و بر حسب تغییرات مقررات همان قراردادها تغییر مییافت. مثلاً سیستم قوانین داخلی لهستان راجع بحمايت اموال صنعتی و هنرهای زیبا و آرتیستیک با قراردادهای بین المللی راجع بهمین موضوع کاملاً تطبیق یافته بود.

ثانیاً باید قوانین مربوط به برات و سفته و قانون مربوط به چک را در سال ۱۹۲۴ نام برد. همچنین قوانین اخیر با مقررات قراردادهای بین المللی تطبیق یافته بود. هنگامیکه در ۱۹۳۰ و یا ۱۹۳۱ در ژنو قراردادهائی مربوط به توحید قواعد قضائی مالك امضا کننده قرارداد های راجع به برات و چک تهیه شد لهستان هم که در این قرارداد شرکت کرده بود در ۱۹۳۶ قوانین مربوطه خود را طبق مقررات این قراردادها تغییر داد. دو قانون فوق غیر از قانون تجارتي است که در سال ۱۹۳۴

منتشر گردیده است. قانون تجارت که با کمال دقت تنظیم شده بود بدون شك یکی از بزرگترین آثار کمیسیون تدوین میباشد بطوریکه با اجرای این قانون در اول ژوئیه ۱۹۳۴ قوانین تجاری کشورهای فاتح نسخ شده و در این موقع هم توحید حقوق کیفری نیز تحقق یافت.

راجع به تشکیلات دادگاهها در لهستان و آئین دادرسی آن کشور باید چهار قانون که بر اساس طرحی که کمیسیون تهیه کرده تدوین شده بود نام برد. این چهار قانون عبارتند از اول قانون رئیس جمهوری راجع به تشکیلات دادگاههای مشترک (۱۹۲۸)، قانون رئیس جمهوری سال ۱۹۲۸ راجع به آئین دادرسی کیفری (Kodeks postepowania Karnego) و قانون رئیس جمهوری ۱۹۳۰ راجع به آئین دادرسی مدنی (Kodeks postepowania cywilnego) و بعد قانون راجع با اجرای رأی دادگاهها در ۱۹۳۲ این چهار قانون که چندین بار بر حسب مقتضیات زندگی روزانه تغییر یافت يك پیشرفت بزرگ بطرف توحید حقوق در لهستان بشمار میرود. بدبختانه تغییراتی که در اوقات بعلت صرفه جوئی در بودجه بعمل میآورد و راجع به آن در قسمت اول این مقاله سخن گفته شد در این چهار قانون مؤثر واقع شده و بدین ترتیب نقشه های عالی کمیسیون تدوین ضایع میگردد. راجع به حقوق جزا که دارای اهمیت شایانی است باید گفت که کمیسیون تدوین بعد از چند سال کار سخت طرحی را تهیه کرد که در سال ۱۹۳۲ تصویب و بموقع اجرا درآمد. Kodeks Karny.

این قانون يك شاهکار بزرگ علمای حقوق جزای لهستان مخصوصاً Juliusz Makarewicz پرفسور (بولیوژ ماکاروئیر) میباشد. کمی جادر اینمورد باینجانب اجازه نمیدهد که خصوصیات این قانون را هر قدر موجهم که باشد تشریح کنم فقط مختصراً باید گفت که قانون جزای لهستان اقدامات تأمینی را بمنزله ضمیمه يك عکس العمل معمولی جزائی که عبارت از کیفر است تلقی میکند. بطوریکه یکی

از حقوق دانان ایران آقای دکتر هدایتی در کتاب^۱ خود نگاشته‌اند این طریق بهمان نحوی است که در اروپای غربی معمول است.

بالاخره موضوع حقوق مدنی هم بواسطه عللی که معلوم است توحید و تدوین آن خالی از اشکال نیست و دقت و احتیاط و کار بسیاری را ایجاب میکند کمیسیون تدوین به تهیه طرح قانونی راجع به تعهدات پرداخت که بعنوان قانون تعهدات لهستان (Kodeks Zobowiazan) در سال ۱۹۳۴ تهیه و در همان سال نیز بموقع اجرا درآمد. این قوانین را باید بدون شك یکی از عالیترین آثار فکر حقوقی لهستان دانست. با وجود مدت کوتاهی که این قوانین در حال اجرا هستند کلیه حقوق دانان لهستان بارزش و اهمیت آنها پی برده‌اند.

راجع برشته‌های دیگر حقوق مدنی باید طرح حقوق حاصله از زناشوئی را droit matrimonial که بتوسط کمیسیون تدوین در سال ۱۹۲۹ تهیه گردید نام برد این طرح که انشاء آن مهارت استاد دانشگاه لهستان (کارل لوتوستانسکی) Karol Lutostanski را ثابت میکند با وجودیکه بسیار برجسته بود چون از طرف چند طبقه از لهستانها مخصوصاً از طرف طبقه کشیشان کاتولیک مورد اعتراض شدید قرار گرفت از طرف وزیر دادگستری بمجالس مقننه پیشنهاد نشد و این موضوع اریحاظ توحید قضائی لهستان جای بسی تأسف است.

اما راجع به حقوق اشخاص در شعبه‌های دیگر حقوق خانواده طرح‌های قانونی که در کمیسیون تدوین تهیه شد بلافاصله قبل از جنگ ۱۹۳۹ حاضر بود. کمیسیون تدوین تهیه حقوق ارث را بیکی از اعضاء یعنی یکی از علمای حقوق مدنی لووف (کازیمیر پرژی بیلوسکی) سپرد Casimir Przybylowski و یکی دیگر از استادان بزرگ لهستان پرفسور تسول Zoll از کراکوی برای کمیسیون تدوین^۲ طرحهای

۱ - M. A. Hedaiati: les mesures de sureté et la reforme moderne du droit pénal Genève 1939.

حقوق عینی را تهیه نمود. در این رشته حقوق کارهای کمیسیون تدوین کاملایشرفت کرد بطوریکه میتوان گفت که اگر جنگ حاضر شروع نمیشد بنای عظیم حقوق عینی کامل ساخته و پرداخته میشد.

این ملاحظات که متأسفانه خیلی مختصر است بعقیده اینجانب به حقوق دانان ایران امکان کسب اطلاعاتی را در ترانزنامه اساسی حقوق لهستان خواهد داد و همچنین فهم مقالات دیگری را که حقوق دانان دیگر لهستان خواهند نوشت تسهیل خواهد نمود. امیدوارم دبیرخانه مجموعه حقوقی لطفاً مقالات مزبور را در صفحات خود درج خواهد نمود.

پایان

